

Praktická diabetologie

Pelikánová T, Haluzík M, Bartoš V (eds.). Maxdorf, Praha, 2025, 7. aktualizované a doplněné vydání, 716 s., ISBN 978-80-7345-828-7

Sedmým vydáním se „Praktická diabetologie“ definitivně zařadila mezi velké monografie, a to nejen svými rozměry (205 x 270 mm), ale zejména doplněním o nové kapitoly reflektující jak vývoj diabetologie v posledním desetiletí, tak oblasti důležité pro komplexní péči o pacienty s diabetem, jako je očkování, vliv kouření nebo souběh s nádorovým onemocněním či poruchami spánku.

Mezi pořadateli zůstává vedle profesorky Terezie Pelikánové i profesor Vladimír Bartoš, iniciátor a editor 1. vydání „Praktické diabetologie“ z roku 1996, který sice zemřel před 12 lety, ale řada jeho textů neztratila – pochopitelně s nezbytnými doplněními – svoji hodnotu. Jako editor přibyl profesor Martin Haluzík, nástupce profesorky Pelikánové na místě přednosty Centra diabetologie IKEM.

Mezi 65 autory převažují vedle odborníků pražského IKEMu lékaři pražských lékařských fakult, zastoupena jsou ovšem i pracoviště v Brně, Plzni, Ostravě, Jihlavě a Ústí nad Labem. Kromě prakticky všech významných diabetologů mezi nimi nechybí známí představitelé dalších interních, ale i neinterních oborů jako oftalmologie, neurologie, psychiatrie, dermatologie, gerontologie ad.

Přes obohacení obsahu několika novými tématy, jak zmíněno výše, má kniha proti předchozímu vydání – díky plnému formátu – o 105 stran méně. Pořadatelé také změnili uspořádání: oproti 7 kapitolám 6. vydání, členěných do 58 podkapitol, je kniha nyní rozdělena do 6 částí a průběžně číslovaných 66 kapitol, z nichž je většina rozdělena do menšího počtu podkapitol (vymyká se pouze kapitola 60 „Zvláštnosti v péči o dětské diabetiky“, která má podkapitol 16). To rozhodně přispívá k větší přehlednosti a snazšímu nalezení hledaných témat. Kniha má samozřejmě podrobný věcný rejstřík, ale například retinopatii naleznete pouze pod heslem „diabetická retinopatie“. Zatímco v 6. vydání měly oční komplikace diabetu v obsahu jediný řádek, v novém vydání vidíme na první pohled, o čem všem u diabetické retinopatie pojednávají podkapitoly 34.1–34.7.

Až monumentální je šestistránkový Přehled použitých zkratk, kterých je uvedeno kolem 550. Kuriozní jsou ovšem zkratky s dvojitým významem: AI jako umělá inteligence i adrenální insuficience, přičemž ve druhém významu je zkratka uvedena pouze jednou za prvním výskytem výrazu na str. 605 a pak už nikde; stejně tak tomu je i s „dvojitou“ zkratkou DK – ve významu diabetická keratopatie je také použita jedinkrát na str. 401, po výskytu ve významu „dolní končetina“ jsem nepátral, v rejstříku nejsou výrazy ani „dolní“, ani „končetina“. Netroufám si odhadovat, kolik je v celé knize takto zbytečně zavedených zkratk (např. HAAF na str. 335 nebo OPG na str. 514; dokonce zkratka OP pro osteoporózu

není nikde na 10 stranách kapitoly 46 znovu použita, natož v ostatním textu), ale ze své redaktorské praxe tuto zbytečnou „zkratkomanií“ dobře znám.

Toho si však běžní uživatelé skoro jistě nevšimnou; je zajímavé, co v knize najdou, zda to najdou snadno a zda text odráží aktuální stav poznání. A zde je mohu ujistit, že za přibližně 1500 Kč (ale i méně, podle prodejce) dostanou opravdu vše, co mohou při péči o pacienty s diabetem (a také o diabetem ohrožené jedince) potřebovat.

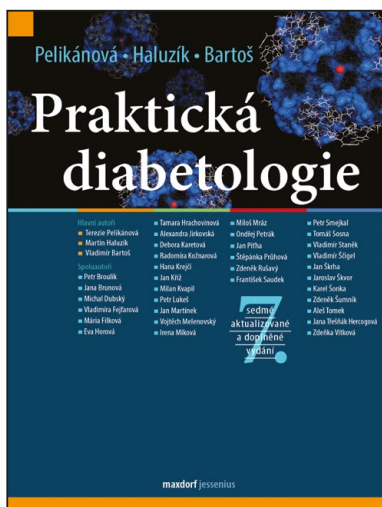
Po telegrafickém historickém přehledu následuje velmi přehledné shrnutí základních poznatků (fyziologie, histologie, sekrece a účinek inzulinu, inzulinová rezistence, inkretiny a epidemiologie diabetu). Kapitoly jsou přiměřeně stručné, provázené přehlednými obrázky a schématy, s uvedením jen dvou tří zásadních odkazů. Na rozdíl od předcházejících vydání všechny kapitoly (v celé knize) uvádí

rámeček Minimum pro praxi – nejvýš v rozsahu jednoho sloupce, ale většinou méně. Celá kniha je perfektně výtiskována na kvalitním papíře, takže jistě zvládne dennodenní používání – i když „do kapsy“ to s váhou lehce přes 2 kila opravdu není.

V oddílu II. Klasifikace a patogenese diabetu najdeme přehlednou, byť celostránkovou tabulku specifických typů diabetu, především však praktický návod formou algoritmu, jak diabetes správně klasifikovat. Detailně je pojednáno genetické vyšetření, ale opět nechybí praktický návod, co lze genetickým vyšetřením zjistit a jaký a komu přináší užitek.

Trochu překvapivě se výraz „prediabetes“ vyskytuje jako synonymum poruchy glukózové homeostázy pouze v tab. 9.1 a v nadpisu stručného odstavce; v rejstříku ho nenajdeme vůbec. V samostatné kapitole o metabolickém syndromu autorky sice uvádějí diagnostická kritéria vycházející z poslední, tzv. harmonizované definice z roku 2009, ale samy se od tohoto pojetí (správně) poněkud distancují a prezentují metabolický syndrom jako synonymum pro syndrom inzulinové rezistence, což koneckonců odpovídá původnímu Reavenovu pojetí.

Oddíly III. Léčba diabetu, IV. Akutní komplikace diabetu a V. Chronické komplikace diabetu představují klinické jádro monografie. Na 420 (!) stranách nechybí nic, o čem by měl vědět nejen diabetolog, ale také internista a do jisté míry i všeobecný praktický lékař. Nechybějí kapitoly o fyzické aktivitě (na jiném místě tohoto vydání přinášíme recenzi příručky „Diabetes a sport“, také z vydavatelství Maxdorf), spánku a vlivu kouření. Značná pozornost je věnována edukaci, samostatné kontrole pacientem a technologiím včetně umělé inteligence. Jsou zde zařazeny i kapitoly o arteriální hypertenzi, dyslipidémií a obezitě (v té se text o medikamentózní

RECENZE

lěčbě zčásti překrývá s kapitolou o léčivech ovlivňujících inkretinový systém; odstavec o agonistech receptoru pro GLP-1 najdeme rovněž v kapitole o steatotické nemoci jater, kde je i pro diabetologa zcela nadbytečný výčet endoskopických bariatrických/metabolických metod včetně experimentálních bez bližšího vysvětlení).

Kapitola o demenci není na rozdíl od 6. vydání omezena na demenci Alzheimerova typu, nicméně většina textu je převzata včetně tabulky a léčebného algoritmu. Podobně tomu je pochopitelně i v mnoha jiných kapitolách, ovšem v detailech najdeme aktualizace. V textu o diabetické angiopatii na dolních končetinách je doplněn odstavec o kritické končetinové ischemii a prevalence mediokalcinózy je nově udávána na 20–30 %, což je podstatně více než 5–10 % v 6. vydání.

V posledním, 155stránkovém oddílu Speciální problémy diabetu přibýly kapitoly o očkování a diabetu, diabetu a nádobách a také pětistránková prakticky pojatá kapitola Péče o hospitalizovaného nemocného s diabetem včetně odstavce

o přechodu k ambulantní léčbě. Ponecháno je kupodivu ne-logické rozdělení endokrinologické problematiky na kap. 58 Diabetes a endokrinopatie a kap. 59 Štítná žláza a diabetes, zvláště když obě kapitoly mají stejnou autorku! To je podle mne jediná chyba pořadatelů.

Aktualizována o novou legislativu byla kapitola o řízení motorových vozidel pacienty s diabetem. Z podobného důvodu (opakovaných změn legislativy) byl naopak rozumně vyřazen Vzdělávací program v diabetologii a endokrinologii.

Praktická diabetologie je ve svém 7. vydání skvělou vizitkou všech autorů, zejména hlavní editorky profesorky Terezie Pelikánové, ale také vydavatelství Maxdorf – nenašel jsem jedinou chybu, překlep, špatné číslování. Tuto krásnou a především velmi užitečnou knihu proto mohu s klidným svědomím doporučit všem, kdo se podílejí na péči o diabetiky nebo se na ni připravují.

Petr Sucharda

Diabetes a sport

– příručka pro lékaře ošetřující nemocné s diabetem 1. typu

Horová E, Brož J, Rušavý Z. Maxdorf, Praha, 2025, 3. aktualizované a doplněné vydání, 232 s., ISBN 978-80-7345-825-6.

Třetí vydání publikace „Diabetes a sport“ představuje aktuální, odborně velmi kvalitně zpracovaný titul, který se komplexně věnuje problematice fyzické aktivity u osob s diabetem mellitem 1. typu (DM1). Kniha nabízí nejen přehled současných poznatků, ale především prakticky využitelná doporučení, jež mohou významně přispět k bezpečnému a sebevědomému zapojení sportu do každodenního života osob s tímto onemocněním.

Publikace je určena lékařům – především diabetologům, internistům, praktickým lékařům – a dalším zdravotnickým profesionálům podílejícím se na péči o osoby s diabetem, jako jsou edukační sestry, nutriční terapeuti či fyzioterapeuti. Přínosná však může být rovněž pro samotné pacienty a jejich rodiny, ale také pro trenéry, pedagogy a další odborníky, kteří osoby s DM1 provázejí při sportu a pohybových aktivitách.

Kniha navazuje na předchozí vydání z let 2012 a 2020, jejichž iniciátorem a hlavním autorem byl profesor Zdeněk Rušavý, který se významně zasloužil o rozvoj tohoto tématu v českém odborném prostředí. Třetí vydání přináší nejen aktualizaci stávajících kapitol, ale i zásadní rozšíření obsahu, zejména v oblasti využití moderních technologií při sportu u pacientů s DM1. Hlavní autorství převzala MUDr. Eva Horová, Ph.D., která

se této problematice dlouhodobě věnuje v klinické praxi i v oblasti edukace.

Publikace je přehledně strukturovaná a čtenáře provází od základních fyziologických principů fyzické aktivity u diabetu až po praktická doporučení týkající se úpravy inzulinové terapie a příjmu sacharidů při různých typech sportu. Zohledňuje specifika jednotlivých sportovních disciplín, věnuje se dětem, dospívajícím i výkonnostním sportovcům a neopomíjí prevenci a řešení akutních komplikací. Významná pozornost je věnována kontinuálnímu monitorování glykémie a hybridním uzavřeným okruhům, včetně konkrétních doporučení pro nastavení inzulinových pump při různých typech fyzické aktivity.

Autoři vycházejí z aktuálních doporučení mezinárodních odborných společností a srozumitelně propojují poznatky z diabetologie a sportovní medicíny s každodenní klinickou praxí. Příručka „Diabetes a sport“ tak představuje mimořádně cenný, moderní a v českém jazyce dosud ojedinělý zdroj informací, který lze s plným přesvědčením doporučit všem, kdo chtějí podpořit aktivní, bezpečný a plnohodnotný život osob s diabetem 1. typu.

Martin Prázný

